

MOLIYAVIY HISBOTNING XALQARO STANDARTLARINI (MHXS)NI O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TUTGAN O‘RNI VA AHAMIYATI

Shukurova Xayriniso Zokir qizi
Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada Moliyaviy hisobot xalqaro standartlarining O‘zbekiston Respublikasida hozirgi o‘rni va kelajakdagi o‘rinlari haqida yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: MHXS, xalqaro standart, hisobot, buxgalteriya hisobi.

KIRISH

Moliyaviy hisobot xalqaro standartlari (MHXS), inglizcha nomi International Financial Reporting Standards (IFRS), bu moliyaviy hisobotlarning xalqaro miqyosda bir xil formatda va mazmunda bo‘lishini ta‘minlovchi standartlar to‘plamidir. Ular jahon bo‘ylab kompaniyalar va investorlar uchun moliyaviy axborotning oshkoraligini, solishtiruvchanligini va ishonchliligini oshirishga yordam beradi.

MHXS xalqaro miqyosda moliyaviy hisobotlarni tuzishda yagona yondashuvni ta‘minlash maqsadida Xalqaro Buxgalteriya Hisoboti Standartlari Kengashi (IASB) tomonidan ishlab chiqiladi va yangilanib boriladi. Standartlar aktivlar, majburiyatlar, daromad va xarajatlarni qanday hisobot qilish va o‘lchash kerakligini belgilaydi.

Ular quyidagi maqsadlarni ko‘zlaydi:

-Moliyaviy hisobotlar foydalanuvchilarining qaror qabul qilish jarayonini yengillashtirish.

-Turli mamlakatlarda korxonalar faoliyatini taqqoslash imkonini berish.

-Moliyaviy shaffoflikni oshirish va investorlar uchun xavflarni kamaytirish.

MHXS ko‘plab mamlakatlarda, shu jumladan Evropa Ittifoqida, xalqaro korporatsiyalar va aksiyadorlik jamiyatlari uchun majburiydir. Shu bilan birga, ayrim davlatlar ularni milliy standartlarga moslashtirgan holda qabul qiladi.

O‘zbekiston Respublikasida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga (MHXS) bosqichma-bosqich o‘tish jarayoni olib borilmoqda. MHXS'ning qabul qilinishi va qo‘llanilishi mamlakatda moliyaviy hisobotlarning xalqaro darajada shaffofligi va solishtiriluvchanligini ta‘minlashga xizmat qiladi.

Keyingi yillarda O‘zbekistonda quyidagi yo‘nalishlarda ishlar olib borildi:

1. Qonunchilik va tartibga solish: O‘zbekiston hukumati va Markaziy bank moliyaviy hisobotlar uchun xalqaro standartlarni joriy qilishni qo‘llab-quvvatlovchi qonunchilikni va normativ hujjatlarni ishlab chiqdi va tasdiqladi. Bu mahalliy korxonalarni xalqaro talablar bilan mos keladigan hisobotlar tayyorlashga rag‘batlantiradi.

2. Majburiy qo‘llash: Ayrim yirik va davlatga qarashli kompaniyalar, banklar, hamda jamoat qimmatli qog‘ozlar bozorida faoliyat yurituvchi korxonalar uchun MHXS bo‘yicha

hisobot tayyorlash majburiy qilib belgilangan. Bu investitsiyalarni jalb qilish va xalqaro moliya bozorlarida raqobatbardoshlikni oshirish maqsadida amalga oshiriladi.

3. Kichik va o‘rta biznes: Kichik va o‘rta korxonalar uchun MHXS asosida soddalashtirilgan standartlar yoki milliy moliyaviy hisobot standartlari (MMHS) qo‘llaniladi. Ushbu amaliyot kichik biznes sub’ektlariga xalqaro talablarga moslashishni osonlashtiradi.

4. Ta’lim va malaka oshirish: O‘zbekistonda buxgalterlar va moliyaviy mutaxassislar uchun MHXS bo‘yicha treninglar, seminarlar va malaka oshirish kurslari tashkil etilmoqda. Bu mutaxassislarning xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini tushunishi va ularga amal qilishini ta’minlashga yordam beradi.

5. MHXS ni qo‘llash bo‘yicha ko‘rsatmalar: Moliyaviy hisobotlarni to‘g‘ri tuzish uchun amaliy qo‘llanmalar va ko‘rsatmalar ishlab chiqilgan. Ular buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlarga moslashtirishda yordam beradi.

O‘zbekistonning xalqaro iqtisodiy integratsiyasini yanada kuchaytirish maqsadida, MHXS’ning qo‘llanilish darajasi kelajakda kengayishi kutilmoqda.

Moliyaviy hisobot xalqaro standartlari (MHXS) O'zbekiston Respublikasida iqtisodiyotning xalqaro maydonga integratsiyalashuvi va mamlakatning investitsion jozibadorligini oshirish uchun muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonda korxonalar va tashkilotlar uchun xalqaro standartlarga mos keluvchi moliyaviy hisobotni joriy etish, ularning xorijiy investorlarga tushunarli va ishonchli hisobot taqdim etish imkoniyatini yaratadi.

O'zbekiston hukumati MHXSni tatbiq etish orqali buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotning shaffofligi va aniq bo'lishini ta'minlashga harakat qilmoqda. 2020-yillarda O'zbekiston bir qator islohotlar amalga oshirdi, jumladan, xalqaro standartlarga mos ravishda moliyaviy hisobotlarni tuzish va buxgalteriya amaliyotini takomillashtirish bo'yicha qonunlar qabul qilindi. Bu jarayon mahalliy kompaniyalar, xususan davlat va xususiy sektorda faoliyat yurituvchi yirik korxonalar uchun xalqaro moliyaviy hisoblash talablariga moslashishni talab qiladi.

Biroq, MHXSni to'liq joriy etish yo'lida ma'lum qiyinchiliklar ham mavjud. Ularga malakali buxgalter kadrlar yetishmovchiligi, korxonalar uchun zaruriy o'qitish va resurslarning yetarli emasligi kiradi. Shu sababli, hukumat va xalqaro tashkilotlar bu yo'nalishda qo'shma ta'lim va trening dasturlarini yo'lga qo'yish orqali bu muammolarni hal etishga harakat qilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS) mamlakatning iqtisodiy siyosatida muhim o‘rin tutadi. Ular milliy korxonalar va tashkilotlar uchun xalqaro bozorlarda ishtirok etish imkoniyatini oshirish, xorijiy investorlar uchun shaffoflikni ta’minlash va umuman iqtisodiyotni jahon standartlariga moslashtirishda muhim vosita hisoblanadi.

MHXS O‘zbekistonda joriy qilinishi korxonalar va moliyaviy institutlarga moliyaviy ma'lumotlarni aniq va xalqaro me'yorlarga mos ravishda taqdim etishga yordam beradi. Bu esa xorijiy investorlarga investitsiya qilish qarorlarini qabul qilishda ishonchli

ma'lumotlardan foydalanish imkoniyatini beradi. MHXS asosida tuzilgan hisobotlar xalqaro tajribaga asoslanib, mahalliy bizneslar uchun boshqaruvning ilg'or uslublarini joriy etish imkonini beradi.

O'zbekistonda MHXSni qo'llash va rivojlantirish yo'nalishida qator islohotlar amalga oshirilgan. Ushbu islohotlar mahalliy buxgalteriya va moliyaviy hisobot tizimini takomillashtirish, buxgalterlar malakasini oshirish va xalqaro standartlarga moslashtirishni o'z ichiga oladi. Biroq, MHXSning to'liq joriy etilishida qiyinchiliklar mavjud bo'lib, ularga malakali kadrlar tayyorlash, korxonalarning standartlarga moslashishi va zaruriy texnologik resurslarning yetishmasligi kiradi.

Shunga qaramay, O'zbekiston hukumati va xalqaro hamkor tashkilotlar MHXSni kengroq tatbiq etish uchun qo'shma o'quv dasturlari va loyihalarni amalga oshirib, mamlakatda bu standartlarni mustahkamlashga harakat qilmoqda. Bu esa O'zbekiston iqtisodiyoti uchun yanada shaffoflik, ishonchlilik va xalqaro miqyosdagi raqobatbardoshlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

XULOSA

MHXS dan foydalanish har bir mamlakat uchun birdek qabul qilinishi lozim bo'lgan hujjatlardan biri hisoblanadi. Chunki hozirgi globallashtirish va raqamli iqtisodiyot rivojlangan davrdan imkon qadar iqtisodiyotimiz rivojlanishi uchun unumli foydalanishimiz zarur. Ya'ni, har bir mamlakat o'z milliy standartlaridan foydalanishi va buning natijasida xorijiy mamlakat investorlari uchun hisobotlarni tarjima qilishda yo'qotiladigan vaqt va sarf-xarajatlar mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishi uchun muhim bir to'siq bo'lib hisoblanishi mumkin. Yuqoridagi ma'lumotlardan kelib chiqqan holda hamda mamlakatimizda MHXS dan foydalanishni yanada jadallashtirish maqsadida quyidagi takliflarni keltirishimiz mumkin:

- birinchi navbatda xalqaro MHXS va milliy standartlarimiz orasidagi tafovutlarni yo'qotishimiz zarur, ya'ni hisobot shakllarini tuzish tartibini takomillashtirish lozim. Har bitta investor milliy standartlar asosida hamda MHXS asosida tuzilgan moliyaviy hisobotlardan foydalanganda farq topmasligi kerak;

- bu sohada malakali kadrlar tayyorlash tizimini yanada jadallashtirish lozim, chunki aynan ushbu kadrlar iqtisodiyotimizga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish imkonini yaratadi;

- MHXS ni mamlakatimizga transformatsiya qilar ekanmiz, har bir tashkilot foydalana olishi uchun yagona integratsiyaga ega bo'lgan dastur ishlab chiqish zarur. Chunki, ushbu dastur orqali biz hisobotlarda inson omilini kamaytirishga va vaqtdan samarali foydalanishga erishishimiz mumkin.

Xulosa qilib aytganda barcha uchun tushunarli bo'lgan hisobot standartlaridan foydalanish mamlakatimiz iqtisodiyotini rivojlanishi uchun asosiy omillardan biri hisoblanadi. Bu orqali biz xalqaro miqyosda o'z reytingimizni yanada yuqoriga ko'tarishimiz, hisobotdan foydalanuvchilar ko'lamini kengaytirishimiz hamda ushbu hisobotlar shaffofligini oshirishga erishishimiz, hamda xalqaro globallashtirish sharoitida xorijiy investitsiyalarni jalb qilishimiz mumkin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasining “Buxgalteriya hisobi to‘g‘risida”gi (yangi tahriri) qonuni. Toshkent sh., 2016-yil 13-aprel, O‘RQ-404-son. <https://lex.uz/uz/docs/-2931253>
2. Sh.Mirziyoyev. PQ-4611-son “Moliyaviy hisobotlarining xalqaro standartlariga o‘tish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” 24.02.2020
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o‘tish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori. Toshkent sh., 2020 yil 24 fevraldagi PQ-4611 sonli. <https://lex.uz/docs/-4746047>.
4. Norbekov D.E, Ochilov I.K “Moliyaviy Hisobotning Xalqaro Standartlari” fanidan o‘quv-uslubiy majmua.Toshkent-2019.
5. www.ifrs.com moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari qo‘mitasi veb sahifasi
6. [http:// www.lex.uz](http://www.lex.uz) (O‘zbekiston Respublikasi Qonunchilik portali);
7. [http:// www.library.ziyonet.uz](http://www.library.ziyonet.uz);